

MAŁGORZATA SŁAWEK-CZOCHRA

JAKA INFORMACJA?

Pod tym tytułem 26 maja 2008 roku odbyła się konferencja w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II r., zorganizowana przez Podyplomowe Studia Komunikowania Społecznego i Dziennikarstwa KUL oraz kierunek studiów Dziennikarstwo i Komunikacja Społeczna. Patronat medialny pełniły: Radio Lublin S.A., TVP Lublin, Katolicka Agencja Informacyjna, Radio eR – rozgłośnia archidiecezji lubelskiej. Patronat merytoryczny nad konferencją objęło Polskie Towarzystwo Komunikacji Społecznej. Głównymi sponsorami konferencji byli: KUL i Fundacja Centrum Europejskie Natolin.

Wygłoszono 14 referatów, które informację analizowały w sposób wieloaspektowy zarówno od strony teoretycznej, jak i praktycznej. Referentami byli pracownicy naukowci UW, UJ, KUL, Uniwersytetu w Lugano i dziennikarze.

W słowie otwierającym konferencję prof. dr hab. Józef Fert, prorektor KUL, podkreślił wagę podjętego tematu (zarówno dla środowisk naukowych, dziennikarskich, jak i dla demokratycznego społeczeństwa opartego na rzetelnej informacji). Prof. dr hab. Leon Dyczewski – główny organizator konferencji – po powitaniu prelegentów i zainteresowanych tematem wprowadził w tematykę konferencji i objął przewodnictwo pierwszej sesji.

Pierwszy referent, abp prof. dr hab. Józef Życiński (*Żyję w społeczeństwie informacji czy dezinformacji?*) zwrócił uwagę na zjawisko autodezinformacji, któremu często ulegają autorzy publikacji, gdy do głosu dochodzą racje polityczne i ideologiczne. Pogoń za pieniądzem i sensacją, którą uprawiają pracownicy mediów elektronicznych, prowadzi do tego, co papież Benedykt XVI nazwał dyktaturą relatywizmu. Zwrócił także uwagę na brak odpowiedzialności za słowa, w wyniku czego kształtuje się specyficzna filozofia rzeczywistości, jawiąca się jako wysoce arbitralna lub jawnie fałszywa, prowadząca do nihilizmu. Informację należy rozumieć jako wartość pozytywną, ale nie należy zapominać o właściwym dla niej kontekście kulturowym, spojrzeniu na nią w szerszej perspektywie, przez pryzmat godności człowieka jako wartości zasadniczej. Prof. dr hab. Iwona Hofman (UMCS) (*Czy istnieje jeszcze*

informacja dziennikarska?) zastanawiała się nad przemianami, jakie w ciągu ostatnich lat przeszła informacja dziennikarska. Prof. dr hab. Piotr F r a n c u z (KUL) (*Psychospołeczne aspekty tworzenia i odbioru informacji*) zwrócił uwagę na niedoskonałość ludzkiego umysłu, a w szczególności mechanizmu służącego do kształtowania poznawczej reprezentacji rzeczywistości. Odbiorca przyjmuje wizję świata przekazywaną przez media jako rzeczywistą i włącza ją do swojego obrazu realnego świata. Media pokazują to, co widz chce oglądać, zapominając o odpowiedzialności. Apelowal do dziennikarzy zajmujących się tworzeniem programów informacyjnych, aby swoją wizję świata przekazywali w sposób odpowiedzialny, aby odbiorca dzięki ich programom stawał się mądrzejszy i szczęśliwszy. Prof. dr hab. Leon D y - c z e w s k i (KUL) (*Kryteria rzetelnej informacji*) wskazywał na znaczenie i siłę informacji jako czynnika rozwoju świadomości odbiorcy zarówno w społeczeństwie tradycyjnym, jak i nowoczesnym, demokratycznym. Omawiając problem jakości informacji, wymienił cechy rzetelnej informacji medialnej. Jakość informacji jest uwarunkowana cechami dziennikarzy, którzy je selekcionują, formułują i upowszechniają. Informacje upowszechniane przez dzisiejsze media należy oceniać w świetle następujących kryteriów: zgodność z rzeczywistością, kompetencje autora i jego niezależność, odpowiedzialność za formułowanie i przekaz informacji. Red. Piotr S e m k a („Rzeczpospolita”), omawiając *Ograniczenia dziennikarzy w przekazie informacji*, stwierdził, że współczesny dziennikarz nie jest w pełni tego słowa niezależny, ponieważ na ostateczny kształt przekazów prasowych wpływ ma redakcja. Ubolewał nad brakiem organizacji, która stanęłaby na straży niezależności i rzetelności tych publikacji. Urynkowienie mediów powoduje niską jakość moralną dziennikarzy. Wskazał na ważną rolę etyki w kształceniu młodych dziennikarzy. Joanna G e p f e r t, reprezentująca Fundację Centrum Europejskie Natolin (*Rola informacji w społeczności lokalnej*) przedstawiła problemy i ograniczenia mediów lokalnych w dostarczaniu odbiorcy wszechstronnej informacji, dotyczącej spraw społeczności lokalnej (manipulowanie rynkiem reklam, stosowanie blokady informacyjnej wobec dziennikarzy lub całych redakcji, urozrywkowanie). Zwróciła uwagę na odejście mediów od ich pierwszoplanowej roli jako nośnika informacji ku rozrywce i sensacji, chętnie oglądanej i czytanej przez odbiorcę. Rozwiązaniem problemu może okazać się rozwój mediów elektronicznych.

Drugą sesję konferencji pod przewodnictwem prof. dr hab. Janusza Adamowskiego rozpoczął prof. dr hab. Michał G a j l e w i c z (UW) referatem pt. *Informacja w reklamie*. Reklama ma na celu zachęcenie odbiorcy do zakupu prezentowanych w niej towarów. Z tego względu zawarta w niej informacja jest odpowiednio wyselekcjonowana i ma charakter perswazyjny. Zakupiony przez odbiorcę, pod wpływem reklamy, towar rzadko spełnia jego oczekiwania. Informacja zawarta w reklamie nie może wprowadzać odbiorcy w błąd, powinna być bardziej rzetelna. Prof. dr hab. Kazimierz W o l n y - Z m o r z y Ń s k i (UJ) (*Informacja w reportażu*) omówił reportaż jako nośnik informacji. Zawiera on informację sprawdzoną i pogłębioną, przekazywaną w sposób panoramiczny, informację prawdziwą. Reportaż ma bezpośredni związek z życiem, ale jego recepcja zależy od wiedzy odbiorcy. Docelowym odbiorcą reportażu są ludzie posiadający wpływy, mogący zmienić otaczające środowisko. Dobry reportaż pomaga odbiorcy podjąć właściwą decyzję, dotyczącą przyszłości.

Dlatego ważne jest, aby reporter, zanim zacznie przekazywać informacje, dążył do wiedzy i starał się zrozumieć mechanizmy funkcjonowania otaczającego świata. Prof. Andrzej J u r g a (KUL) (*Informacja w filmie dokumentalnym*) podzielił się z uczestnikami konferencji swoimi spostrzeżeniami dotyczącymi informacji przekazywanej w filmie dokumentalnym. Materiał dokumentalny jest źródłem historii. Prelegent zwrócił uwagę na fakt, że współcześnie osoby zajmujące się przekazem informacji raczej rejestrują ciekawostki, a nie dokumentują znaczących wydarzeń. Prym wiodą dokumenty filmowe nie mające nic wspólnego z filmem dokumentalnym (przekazującym szlachetną prawdę, przedstawiającym elitę naszego społeczeństwa, pokazującym ludzi niosących bezinteresowną pomoc drugiemu człowiekowi). Telewizja publiczna powinna gromadzić i nadawać filmy dokumentalne. Prof. dr hab. Stanisław J ę d r z e j e w s k i (KUL) (*Newsy czy narracyjna forma informacji*) zastanawiał się nad przyczynami degradacji kultury, poznawania współczesnego odbiorcy mediów. Wskazał na brak hierarchii wartości w mediach elektronicznych, zagubienie informacji wczorajszej, dzisiejszej, jutrzejszej oraz brak spójności, całościowego opracowywania informacji jako na przyczyny takiego stanu rzeczy. Zauważył też, że właściwie nie istnieje normalizacja newsów, brakuje rytuału obiektywnego przekazu i gromadzenia informacji.

Obradom trzeciej sesji przewodniczył prof. dr hab. Michał Gajlewicz. Prof. dr hab. Jacek D ą b a ł a (KUL) w referacie pt. *Intryga i napięcie w informacji* zwrócił uwagę na rosnące urozrykowanie informacji, będące wynikiem zabiegania o maksymalnie dużą liczbę odbiorców. Nie wydobywa się dziś w pełni potencjału tkwiącego w przekazywaniu twardych faktów. Świadome wykorzystanie sprawdzonych reguł sztuki pisania, telegenicznych cech prezenterów i elementów przekazu medialnego może przyczynić się do zachowania oglądalności bez konieczności wprowadzania rozrywki do programów informacyjnych. Niezbędne zatem wydaje się podnoszenie kwalifikacji zawodowych dziennikarzy w tej dziedzinie. Dr Maciej Ł ę t o w s k i (KUL) (*Prawna ochrona (regulacja) informacji*) wskazywał, że polskie prawo prasowe jest bardziej liberalne i w odróżnieniu do przepisów polskiego kodeksu karnego nie nakłada na dziennikarzy w sposób bezpośredni obowiązku pisania prawdy. W ten sposób dochodzi do konfliktu dwóch ważnych wartości – prawa do informacji i prawa do prywatności, wolności mediów i poszanowania dóbr osobistych. Powołując się na wyroki Trybunału Konstytucyjnego i uchwały Sądu Najwyższego ostatnich lat, prelegent omówił kształtowanie wytycznych do zmian legislacyjnych w kierunku złagodzenia sankcji wynikających z art. 212 k.k. i 213 k.k. W świetle wyżej wymienionego orzecznictwa polskie ustawodawstwo karne dąży do ujednolicenia przepisów na korzyść prawa prasowego, wzmacniając tym samym krytyczną i kontrolną rolę mediów. Alena V i l c h e u s k a y a (KUL) (*Informacja w polskiej telewizji publicznej i białoruskiej telewizji państwowej*) zaprezentowała wyniki badań porównawczych informacji w polskiej telewizji publicznej TVP1 i białoruskiej telewizji państwowej Program1. Główne wydania informacyjne analizowanych stacji, mające ten sam cel – informowanie społeczeństwa – różnią się ze względu na strukturę programu, formę i treść przekazów oraz język wypowiedzi. Odbiorcy białoruskiej „Panoramy” otrzymali (w analizowanym okresie 13-19 XI 2006) dwa razy większą ilość informacji niż odbiorcy polskich „Wiadomości”. Nie

oznacza to jednak, że zostali lepiej poinformowani, ponieważ przeciętny odbiorca nie jest w stanie zapamiętać więcej niż 10 do 12 informacji. Polska informacja jest bardziej wiarygodna i częściej ukazuje nieprawidłowości w funkcjonowaniu polityki i gospodarki. Nasycenie jej tragicznymi wydarzeniami osłabia optymizm społeczny, który jest niezbędny do prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa. Badania uwiarydociły mechanizmy uprawiania propagandy przez białoruską telewizję państwową. Angelika Wyk (Uniwersytet w Lugano) w swoim wystąpieniu (*Informacja w mediach w perspektywie Europejskiego Obserwatorium Dziennikarskiego*) zachęcała do nawiązania współpracy z Europejskim Obserwatorium Dziennikarskim, pracującym na rzecz poprawy jakości dziennikarstwa i niwelującym przepaść pomiędzy teorią a praktyką.

Konferencję kończył panel dyskusyjny pt. *Czy i na ile można wierzyć temu, co widzimy i słyszymy w dzisiejszych mediach, jakie są skutki rzetelnej i nierzetelnej informacji dla jednostki i społeczeństwa*. Treści wprowadzające do szerszej dyskusji na te tematy wygłosili: prof. dr hab. Janusz Adamowski, red. Grzegorz Miecugow, dr Tomasz Rakowski, dr Robert Szwed. Prof. dr hab. Janusz Adamowski (UW) podkreślił, że polskie media bardzo dobrze wywiązały się ze swojego zadania w okresie transformacji. Współczesne polskie media są pluralistyczne, zróżnicowane, z dobrze wysegmentowaną prasą wielostopniową, a procesy w nich zachodzące nie różnią się od tych, które można zaobserwować na rynkach innych państw kapitalistycznych. Szeroki i łatwy dostęp do informacji daje odbiorcom możliwość wyboru rzetelnych dziennikarzy i stacji. Do niedostatków zaliczył nadmierne uzależnienie od polityki, niedostatek warsztatu i narastającą tabloidyzację. Red. Grzegorz Miecugow (TVN) zauważył, że choć media nie zawsze pokazują prawdę, to przy dzisiejszej konkurencji, wielopodmiotowości i różnorodności w dziedzinie mediów nie sposób jest ją ukryć. Pomimo to słabnie zainteresowanie poważną informacją i komentarzem dziennikarskim (o czym świadczą malejące nakłady gazet codziennych i tygodników opiniotwórczych, a także krótki czas emisji poważnych programów informacyjnych i publicystycznych). Media coraz częściej bawią, niż wywiązują się z funkcji porządkowania świata – dotyczy to również TVP, która powinna wywiązywać się z misji. Zwrócił uwagę na niezwykle szybki w ostatnich latach proces rozwoju mediów elektronicznych, co może się wiązać ze zmianami w wykonywaniu zawodu dziennikarza. Dr Tomasz Rakowski (TVP Lublin) zauważył, że media są tylko pośrednikami pomiędzy odbiorcą a rzeczywistością, która jest zawsze dużo bogatsza, niż nam to pokazują. Odbiorcy powinni jednak krytycznie podchodzić do treści rozpowszechnianych przez media i sami dążyć do prawdy poprzez poszukiwanie opozycyjnych opinii, korzystając z możliwości, jakie daje pluralizm środków przekazu. Podkreślił, że dziennikarze powinni być świadomi odpowiedzialności, jaka spoczywa na nich jako osobach, które ugruntowują tożsamość, kulturę i wykształcenie obywateli demokratycznego społeczeństwa, opartego na informacji. Dr Robert Szwed (KUL) wskazywał na uwarunkowania procesu kreowania i selekcji informacji w mediach. Przedstawił argumenty świadczące o tym, że wizja mediów jako pasa transmisyjnego, zwierciadła rzeczywistości jest nieprawdziwa. Dziennikarz pokazuje świat przez pryzmat swojej wiedzy i postawy, w uzależnieniu od kontekstu instytucjonalnego, właściciela i zarządu stacji. Nie bez znaczenia jest także kontekst

samego warsztatu dziennikarskiego (*newschool*). Mając świadomość istnienia takich uwarunkowań, odbiorca powinien zachować pewien dystans do rzeczywistości kreowanej przez media.

Po referatach wprowadzających odbyła się otwarta dyskusja z udziałem prelegentów oraz osób zebranych na sali. Panelowi przewodniczył prof. dr hab. Jacek Dąbała (KUL).

Organizacja konferencji była dla studentów pierwszego roku Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej wydarzeniem doniosłym. Na tę okoliczność wydali drugi już numer redagowanej przez siebie gazety pt. „Coś Nowego”. W numerze obok treści poświęconych kulturze i życiu studenckiemu znalazły się również odniesienia do tytułowego problemu konferencji: *Jaka informacja?*

MICHAŁ SKRZYPEK

Katedra Polityki Społecznej

i Etyki Politycznej Instytutu Socjologii KUL

Samodzielna Pracownia Socjologii Medycyny UM w Lublinie

SOCJOLOGIA MEDYCyny W INTERDYSCYPLINARNYCH BADANIACH NAD FENOMENAMI CHOROBY I CHOROWANIA

Na terenie społecznych nauk o zdrowiu nie budzi wątpliwości teza, że złożone i wieloaspektowe zjawiska choroby i chorowania mogą być przedmiotem wartościowych heurystycznie badań wielodyscyplinarnych, realizowanych przez przedstawicieli dyscyplin naukowych wywodzących się nie tylko z medycyny, ale także należących do grupy nauk społecznych i humanistycznych. O złożoności interesujących nas zjawisk informuje wypracowana na gruncie antropologii medycznej przez Horacego Fabregę anglojęzyczna dychotomia *disease-illness*, wskazująca odrębne, nie zawsze paralelne aspekty choroby i chorowania, to jest aspekt biologiczny, będący przedmiotem zainteresowania biomedycyny (*disease*), oraz aspekt dotyczący doświadczenia choroby i chorowania, badany na terenie nauk społecznych, w tym przez socjologów i antropologów medycyny (*illness*)¹. Przywołana terminologia, funkcjonująca w so-

¹ D. P e n k a l a - G a w e c k a, *Antropologia medyczna dzisiaj: kontynuacje, nowe nurty, perspektywy badawcze*, w: *Socjologia i antropologia medycyny w działaniu*, red. W. Piątkowski,